

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 9 OCTOBER 1946

No. 1535

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz.

Oude tinproblemen opnieuw in bespreking door J. Willems	643
Sociale attaché's door H. L. Zeelenberg	645
Een nieuw tijdvak in de industrialisatie der veenkolonien? door Dr. H. J. Keuning	646
Vrijheid van vereeniging en erkende bedrijfsorganisaties door Dr. J. Buter	649
Aanteekeningen:	
De revaluatie van de Zweedsche kroon	651
De wilde luchtvaart in Amerika	652
Ontvangen boeken en brochures	653
Geld- en kapitaalmarkt	653
Statistieken:	
Bankstaten	654
Prijzen en indexcijfers van de kosten van levensonderhoud in Italië	654

DEZER DAGEN

snel vallende schemer, een grauwe horizon. Lag de schemering van Nederland's nabije economische toekomst voor den lezer reeds over het juist gepubliceerde Centraal Economisch Plan voor 1947, de regeeringsverklaring betreffende loonen en prijzen, uitgesproken door den Minister-President, heeft het duister perspectief expliciet gemaakt. Met Nederland's armoede als grondthema moet de Regeering afzien van verder loonsverhoogingen, prijsverlagingen zullen worden bevorderd; inmiddels worden brood, boter en melk duur-

der. Economisch was deze verklaring onontkoombaar; de psychologische mérites zijn dubieus: waar bleef een positieve noot over het te bereiken doel?

Regeeringen hebben het zwaar, getuige het verwijt, tijdens het Congres van de Engelsche conservatieven te Blackpool uitgesproken aan het adres der Engelsche Regeering: „They talk planning, they practise confusion”. Heeft Attlee daarom zijn team veranderd? Of is het een aanwijzing voor zijn toekomstverwachtingen, dat de klemtoon der wijzigingen op de militaire ministeries viel? Terwijl hij vorderingen maakt, getuige de „Empire Trade Conference”, waarbij opheffing van de imperiale preferenties werd bepleit ten gunste van de gedachten, vervat in de Amerikaanse voorstellen over den internationalen handel, bezorgen andere Amerikaanse ideeën, speciaal die van President Truman over Palestina, hem grijze haren. Een zekere geprikkeldheid wordt merkbaar; Engelsche bladen beginnen President Truman reeds „Babbitt” te noemen.

Zal deze oogenblikkelijke verkoeling de samenwerking tusschen de groote vier verbeteren? In Parijs werd het tempo althans daadwerkelijk opgevoerd. Zelfs op het probleem Triest werd wat gevonden; misschien werd hierdoor Veldmaarschalk Smuts geïnspireerd tot zijn uitlating, dat de Vredesconferentie een grooter succes was dan oorspronkelijk te verwachten viel. Wel symptomatisch voor de stemming, waarin de besprekingen zijn begonnen.... Welk lot wacht het plan, om de „wachters” van Plato in modernen vorm te doen herleven: de oprichting van een internationaal veiligheidsleger? Zullen ook hier de Russen, die het Roode Leger herdoopten in Sovjet Leger, weigeren kleur te bekennen?

Tempo wordt thans ook gezocht in de Indische kwestie. Bij de eindelijk hervatte besprekingen te Batavia is het parool: „Nu of nooit”. En dat zonder de door Prof. Schermerhorn bij voorbaat versperde „verborgen zijpaden”. Doelde hij hiermede ook op de min of meer clandestiene aan- en afvoerwegen, waarlangs in den archipel de handelsbeweging plaatsvindt? Dat de Regeering de minderheden niet op dood spoor wenscht te rangeeren, bewijst de Conferentie te Pangkal Pinang.

Dood spoor; het beeld wijst terug naar Europa. Te Neurenberg werd de catastrofe van het Duitsche leiderschap formeel-juridisch voltooid. Het Duitsche volk zit en wacht. Op hulp van Zweden, zooals de Engelschen en Amerikanen thans beoogen? Het is de vraag, of Zweden daarvoor nog productieve krachten over heeft, nu het Russisch-Zweedsche handelsverdrag, dat aan het volbezette Zweden ook voor de toekomst een groote markt garandeert, onverwacht snel geteekend is.

Volle bezetting en gegarandeerde markten. De Nederlander staart; voorloopig slechts in de lucht, waar de herfstelijke sterrenregens het wenschen mogelijk maken.

N.V. DE PLAATWELLERIJ

gevestigd te Velsen.

UITGIFTE van f 590.100.— aandelen

aan toonder of op naam,
in coupures van f 1.050.— en f 350.— nominaal,
ten volle deelende in de winst over het
boekjaar 1946 en volgende jaren.

Ondergeteekenden berichten, dat zij de inschrijving
op bovengenoemde aandelen, uitsluitend
voor aandeelhouders, openstellen op

MAANDAG, 21 OCTOBER 1946,
van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage bij
DE TWENTSCHE BANK N.V.,
te Amsterdam en 's-Gravenhage bij
de Heeren **VAN VLOTEN & DE GIJSELAAR,**

tot den koers van 115 pCt.

en overigens op de voorwaarden van het prospectus
d.d. 8 October 1946.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij
de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

DE TWENTSCHE BANK N.V.
VAN VLOTEN & DE GIJSELAAR.

Amsterdam, 8 October 1946.

Zoojuist verschenen:

CENTRAAL ECONOMISCH PLAN 1947

EERSTE NOTA (GLOBAAL PLAN)

Publicatie van het Centraal Planbureau i.o.

Verkrijgbaar bij de Rijksuitgeverij, Fluweelen Burg-
wal 18, Den Haag, en bij den boekhandel. Prijs f 2.50.

DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

OPENT

DOCUMENTAIRE CREDIETEN TER
FINANCIERING VAN
GOEDEREN-IMPORTEN

Hoofdkantoor: Amsterdam

Kantoren in binnen- en buitenland

DE BANK

VOORZIET HAAR
REKENINGHOUDERS
GRATIS VAN ZEGEL-
VRIJE CHEQUE-FOR-
MULIEREN IN BOEK-
JES VAN HANDIG
FORMAAT

**ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING**
200 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heeregracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor

**PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN**

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispén;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

PSYCHOLOGISCH INSTITUUT

o.l.v. Dr. J. Luning Prak
DEN HAAG

Psychotechnisch onder-
zoek van sollicitanten

Rapport binnen 3 dagen

Vraagt inlichtingen

Laan
Copes v. Cattenburch 8
Telefoon 113291

gispén

meubelen en gisolampen
culemborg
amsterdam
rotterdam

**Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam**

N.V. LEVENSVERZEKERING-MIJ.

**DE
ARNHEM**

LEVENSVERZEKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

OUDE TINPROBLEMEN OPNIEUW IN BESPREKING.

Inleiding.

Economisch bezien is tin een lastig metaal: Bij de vele na-oorlogsche internationale conferenties is er weinig fantasie noodig om ook over het tinvraagstuk de hoofden weer eens bij elkaar te steken. In Londen komt men deze week, te beginnen op 8 October, dan ook bij elkaar om de oude moeilijkheden, aangevuld met nog eenige meer recente puzzles op dit gebied, i.c. de kartelbepalingen der zgn. „Trade Proposals”, nogmaals onder de oogen te zien. De noodzaak daartoe dringt temeer, nu de laatste regeling van deze problemen, het zgn. vierde „tinagreement”, in 1942 gesloten, begin 1947 afloopt. Deze in een oorlog opgebouwde regeling eenvoudig voortzetten gaat niet, een ongebonden vrijheid daarna durft men, en m.i. terecht, ook niet aan. En dus zal men, of de oude regeling wat moeten opknappen en aanpassen aan de velerlei wenschen op dit gebied, of in een geheel nieuwe regeling, de vijfde dan sinds 1931, een eenigszins aanvaardbare oplossing moeten vinden. De volgende belangen zijn hierbij aanwezig: Engeland, Bolivia, België, Nederland, Frankrijk en China, voornamelijk als vertegenwoordigers der producentengroep, de Vereenigde Staten en de Sovjet-Unie, in hoofdzaak als pleiters voor de verbruikersbelangen. Dat wil niet zeggen, dat men in groote trekken maar met twee partijen heeft te maken: In de producentengroep loopen de verschillende interessen nog aanzienlijk uiteen, terwijl ook de consumenten-vertegenwoordigers ongelijksoortige belangen behartigen.

Welke zijn nu de belangrijkste problemen, waarvoor men komt te staan? Wij zagen al: oude en nieuwe moeilijkheden!

Gecomplieerde overproductie.

Het fundamentele kwaad bij tin zit in een sinds de twintiger jaren bestaande overproductie, ontstaan door uitbreiding, mechaniseering en moderniseering van de tinertsproductie in verschillende gebieden. In het laatste en tegelijk hoogste topjaar 1941 bleek de productiecapaciteit op ongeveer 250.000 long-tons te komen, terwijl het hoogste vredesverbruik, in 1937, waarin echter ongetwijfeld al speculatieve aankoop en voorraadvorming zit, op bijna 200.000 long-tons wordt gesteld. Over eenige jaren denkt men weer op een productiecapaciteit van 230 à 250.000 long-tons te komen, terwijl het verbruik voor de naaste toekomst door deskundigen op niet meer dan 150.000 à 160.000 ton wordt geschat. Dat beteekent dus in doorsnee een productiebeperking van 40 pCt. Om het echter nog wat gecompliceerder te maken, zijn er bepaalde productielanden, die, hoewel zij geenszins tot de goedkoopst produceerenden behooren (eerder is het tegendeel het geval; zij worden echter gesteund door bepaalde consumenten- en smeltersbelangen), toch op 100 pCt. van hun productiecapaciteit willen blijven werken. Daarmede wordt voor de rest de productiebeperking nog veel meer dan 40 pCt. De grootste, modernste en goedkoopst werkende tinertsproducenten komen door deze gecompliceerde situatie het zwakst te staan. Maar aangezien gevestigde belangen nu eenmaal een taai leven hebben, en er dus aan de fundamentele oorzaak van deze ongezonde situatie weinig te veranderen valt, moet men thans een regeling bedenken om deze belangen langs „geordende” wegen in het maatschappelijk verkeer op te nemen. Ziehier de groote opgave, waarvoor men thans in Londen staat. Ter aanvulling van deze ruwe schets nog eenige concrete feiten en statistische gegevens.

Smeltcapaciteit.

Tegenover een ertsproductiecapaciteit van maximaal 250.000 ton staat een ertssmeltingcapaciteit van ongeveer 350.000 ton, waarbij bovendien een rendabele exploitatie slechts mogelijk is bij verwerking of vermenging van bepaalde soorten ertsen. Derhalve is er een groote vraag naar erts door de verschillende smeltersbedrijven, die bovendien niet als afzonderlijke economische grootheden zijn te beschouwen, maar hetzij nauw met ertsproducenten-belangen, hetzij nauw met tinconsumenten-belangen zijn verbonden. De ertsproducent en -smelterscombinatie is al een oud verschijnsel in de tinindustrie, de combinatie consument-smelter is een begrijpelijk maar weinig gelukkig resultaat van den oorlog).

De productie van „Longhorn-tin” in de smelterij van de Amerikaansche „Tin Processing Corporation” te Texas City bedroeg in 1945 bijna 40.600 long-tons en over het eerste halfjaar 1946 23.200 long-tons. Met deze smelterij hebben de grootste tinconsumenten, de Vereenigde Staten, zich in den oorlog een plaats veroverd op de tinmarkt, waarvan zij zich nu, na den oorlog, niet gemakkelijk zullen laten verdringen. Toch wordt deze plaats niet zonder zorgen behouden. Als gevolg van de dure aankopen van het Boliviaansche erts, komt de binnenlandsche tinkostprijs ruim boven den prijs, die thans aan de Amerikaansche verbruikers wordt berekend. Men komt zoodoende tot een subsidie aan den Amerikaanschen consument, terwijl bovendien de smelterij in Texas niet rendabel is. Strategische en economisch-politieke motieven hebben tot deze ongelukkige situatie geleid; één situatie, die in de oorlogsen schaarschte-economie begrijpelijk was, maar met den terugkeer van meer normale verhoudingen op den duur toch onhoudbaar moet worden.

Productieverschuiving.

De in den oorlog geforceerde ontwikkeling van de tinertsproductie in Afrika en Zuid-Amerika en de afbraak en vernieling in het voornaamste tingebied, het verre Oosten, zijn niet zonder gevolgen gebleven. Vergelijkt men het gemiddelde van 1937/1938 met de jaarproductie over 1945, dan komt men tot het volgende resultaat:

Tinproductie der grootste producenten op het Westelijk halfrond.

	Gem. 1937/1938	1945
	In duizenden long-tons	
Bolivia	25,2	42,5
Belgische Congo	8,1	17,0
Nigeria	8,9	11,0
Totaal	42,2	70,5

De productie in Bolivia wordt, zooals bekend, gestimuleerd door de Vereenigde Staten ten behoeve van hun smelterij in Texas. De Afrikaansche productie is in den oorlog enorm opgevoerd en gezien de gedane investeringen en toezeggingen is het zeer waarschijnlijk, dat men op dit hogere productiepeil zal willen blijven werken. Met deze productie op het Westelijk halfrond zal ongeveer 40 à 45 pCt. van het toekomstige wereldverbruik gedekt kunnen worden, terwijl deze landen vóór den oorlog in het verbruik een aandeel van nog geen 25 pCt. hadden.

Stel daartegenover het Verre Oosten. Neemt men daar de drie grootste producenten en vergelijkt men de vooroorlogsche productie, alsmede hun hoogste productie in 1940 of 1941, dan ziet men het volgende beeld (zie staatje bovenaan blz. 644).

¹⁾ Men zie ook mijn beschouwing hierover in „E.-S.B.” van Juni 1943, „De tinvoorziening der Vereenigde Staten”.

Tinproductie der grootste producenten in het Verre Oosten.

	Gem. 1937/1938	1940 of 1941
Malakka	60,4	85,4 (1940)
Nederl. Oost-Indië	30,4	51,0 (1941)
Thailand	15,0	17,4 (1940)
Totaal	105,8	153,8

In 1937/38 dekten deze drie landen ongeveer 60 pCt. van het verbruik, met een door de restrictie met 20 pCt. beperkte productie; in 1940/41 bleken zij genoeg te produceren om ongeveer 85 pCt. van het verbruik te kunnen dekken, en de geproduceerde hoeveelheid in die topjaren zou ongeveer geheel in het geraamde toekomstige jaarverbruik kunnen voorzien.

Nu is deze productie in het Verre Oosten en daarmee de overproductie nog toekomstmuziek. De verliezen en verliezen, door de Japanners veroorzaakt, zijn enorm. Vooral het herstel in Malakka gaat met vele moeilijkheden gepaard en de productie over het eerste halfjaar 1946 in dit gebied bedroeg 3.000 ton. In Ned. Indië is de productie weer gedeeltelijk op gang, over Thailand ontbreken berichten, maar, indien de genoemde gebieden in 1946 15 à 20.000 ton tin zullen produceren, zal dit al meevallen. Voorloopig is tin dan ook nog een schaarsch metaal, waarvan de distribueering geheel geregeld is. Van een eigenlijke tinmarkt kan men dan ook niet spreken en de prijsontwikkeling is hierdoor zeer verward, waarbij de prijzen variëren, al naar het aan- of verkopende land.

Over drie à vier jaar echter denkt men, dat de productie in het Verre Oosten wel weer op peil zal zijn en daarmee komt men dan in een moeilijk parket te zitten, waarbij de volgende productiecapaciteit ontstaat.

Declnemers vierde Tinovereenkomst	Westelijke producenten	70 à 75.000	1 ton
	Verre Oosten	130 à 145.000	"
	Outsidersproductie	30.000	"
	Totaal	230 à 250.000	"

Het verbruik bedroeg in het topjaar 1937, zoals vermeld, bijna 200.000 long-tons, speculatieve aankopen en strategische voorraadvorming inbegrepen. Het is echter geen pessimistische schatting, om dit voor meer normale na-oorlogsche verhoudingen op ongeveer 160.000 ton te stellen. De electrolytische blikfabricage, het gebruik van vervangingsmetalen en van „plastics”, het toenemend gebruik van diepgevroren levensmiddelen zijn alle factoren, die het verbruik van tin ongunstig zullen beïnvloeden. Daartegenover staat misschien het groter gebruik van tin in enkele nieuwe alliages, het wellicht nog hoge militaire verbruik voor blik, de algemeene productieuitbreiding in Amerika, de behoeften voor opbouw en herstel, het vormen van strategische voorraden; maar over het algemeen genomen kan men op dit oogenblik weinig argumenten aanvoeren om tot een veel optimistischer raming van het verbruik te komen. Van deze 160.000 ton zullen de outsiders en de Westelijke producenten toch vrij waarschijnlijk 80 à 100.000 ton willen leveren en zodoende zou er voor het Verre Oosten slechts afzet zijn voor een productiecapaciteit, die ongeveer de helft is van de vooroorlogsche. Daarbij komt nog, dat deze Aziatische productie in de toekomst vrij zeker weer tot de meest rendabele zal behooren, al zal de kostprijs ongetwijfeld hoger komen te liggen (hogere arbeidskosten, hogere afschrijvingen van de kostbare nieuwe investeringen) dan vóór den oorlog het geval was.

Economisch-politieke moeilijkheden.

Is de statistische positie van deze grondstof voor de toekomst al weinig rooskleurig te noemen, daarbij komt nog, dat de tinmarkt een dankbaar terrein vormt om tal van economisch-politieke conflicten op uit te vechten. De groote tinproducenten vormden in de

dertiger jaren een vrij kleine aaneengesloten groep, die op de tinmarkt door middel van aanbodregelingen den prijs van hun product op een stabiel niveau probeerde te houden. De Vereenigde Staten echter, de grootste afnemers (in 1937 bijna 45 pCt.), zagen hierin, m.i. ten onrechte, een monopolistische marktuitbuiting. Het tinrestrictieschema, waarbij de Engelsch-Nederlandsche belangen den boventoon voerden, is den Amerikanen dan ook altijd een doorn in het oog geweest. In den oorlog heeft men de kans gezien door het vormen van strategische voorraden, het stimuleren der Boliviaansche productie, de oprichting van het tinsmeltbedrijf in Texas, zelf een machtiger positie op de tinmarkt in te nemen, vooral toen het Verre Oosten onder de Japansche bezetting voor de wereldtinmarkt geheel was uitgeschakeld. Nu echter in de toekomst deze in den oorlog veroverde positie economisch wel eens zeer zwak zou kunnen blijken te zijn, heeft men in de anti-kartelleuze der voorgestelde na-oorlogsche wereldhandelspolitiek een krachtige versterking van zijn invloed in dezen verkregen.

De zoogenaamde „Trade Proposals”, waarmede Engeland, als voorwaarde voor de bekende leening, zijn instemming heeft betuigd, sluiten in het algemeen alle kartel- en restrictie-afspraken uit. Alleen is het toegestaan om in bepaalde gevallen en bij ernstige marktverstoring tot een internationale regeling te komen, mits daarbij de bevordering van het verbruik en den internationalen handel voorop staat en ook de belangrijkste consumenten een beslissende stem in het geheel hebben.

Door deze bepalingen ziet het er nu in elk geval al moeilijk uit om het tincontrolestelsel op den ouden voet voort te zetten. Niet enkel acht men in de Vereenigde Staten dit stelsel niet in overeenstemming met de beginselen van de „Trade Proposals”, maar ook is de invloed van de Vereenigde Staten als grootste consument en ook indirect, via Bolivia en de Texas-smelterij, als producent thans te belangrijk om te verwachten, dat men onveranderd voort kan gaan. Trouwens een verlengde of vernieuwde tinovereenkomst zonder verdere wijziging zou op zichzelf al vrijwel onmogelijk zijn, dat zal na bovenstaande analyse wel duidelijk zijn geworden.

In elk geval zijn de „Trade Proposals” en de Amerikaansche wenschen twee van de hoofdfactoren, die bij de besprekingen in Londen naar voren zullen komen.

Men kan uiteraard de vraag stellen, of het conflict tusschen de bepalingen van de „Trade-Proposals” en de Tinovereenkomst wel zoo principieel en onomstootelijk vaststaat als algemeen wordt aangenomen. De bepalingen van Hoofdstuk V van de „Proposals” over „Inter-Governmental Commodity Arrangements” laten bijv. ruimte voor de redeneering, dat het voor tin gaat om een stabiele productie uit bodemreserves, die vanwege het feit, dat deze relatief schaarsch zijn, economisch en zoo stabiel mogelijk geëxploiteerd moeten worden. Bij deze stabiele exploitatie is eenige internationale regeling noodig, die als zoodanig geen beperking van den internationalen handel of monopolistische praktijken beoogt. Voorts is deze regeling door alle betrokkenen, zonder bepaalde uitsluiting, multilateraal tot stand gebracht, zoodat derhalve als zoodanig een regeling van de tinmarkt geenszins in strijd moet worden geacht met de bepalingen en geest van de „Trade Proposals”. Deze redeneering zal dan ook wel van bepaalde producentenzijde naar voren worden gebracht. Bovendien zal men er, en m.i. terecht, op wijzen, dat de tinrestrictie in de dertiger jaren in het algemeen bevredigend heeft gewerkt en ernstige en catastrophale marktverstoringen, ook voor de consumenten, heeft weten te voorkomen. Een vrij sterk argument is ook, dat, dank zij het feit van den prijs-

steun door de tincontrôle, Bolivia als producent niet is uitgevallen, wat bij vrije marktontwikkeling vrij waarschijnlijk grootendeels het geval zou zijn geweest, en waardoor dit gebied in staat was in de kritische oorlogsjaren de Vereenigde Staten van het zoo noodzakelijke tinerts te voorzien. Tenslotte kan men zelfs tot den aanval overgaan en betoogen, dat het geforceerd als tinproducent willen optreden der Vereenigde Staten, via Bolivia, niet minder in strijd is met den geest en de bepalingen van de „Trade Proposals”. Zoo zegt bijvoorbeeld Hoofdstuk V onder paragraaf 3a, dat „inter-governmental commodity agreements” etc. „would be justified.... to achieve the following objectives:

To enable member Countries to solve commodity problems without unilateral action that tends to shift the burden to other countries”.

Al deze op zichzelf min of meer juiste argumenten zullen echter weinig zin hebben, indien de wil om tot samenwerking, en daarmee de wil om deze redeneeringen te aanvaarden, ontbreekt. En wat dat betreft is er één weerstand te overwinnen, die al lang aanwezig is en niet gemakkelijk zal worden afgebroken.

Slotbeschouwing.

Het heeft geen zin, om zich hier aan voorspellingen te wagen inzake de resultaten van de Londensche conferentie over de tincontrôle: na afloop van de conferentie hopen wij, indien daar tenminste aanleiding toe bestaat, op de resultaten hiervan in dit blad terug te komen. Men kan echter nu reeds het volgende constateeren:

Hoewel de economisch-politieke tegenstelling tincontrôle versus „Trade Proposals” in Londen wellicht op den voorgrond zal worden geplaatst, is het eigenlijke probleem toch meer structureel van aard en betreft dit de geschetste moeilijkheden ten aanzien van den omvang en de verdeling der tinproductie. En juist vanwege deze structuurproblemen zal men, enkel uit zakelijk en praktisch belang, tot een regeling moeten komen. Het alternatief: geen regeling en vrije marktontwikkeling, is hier, gezien de ontwikkeling, niet meer mogelijk. Economische machtsfactoren zullen wel voor een deel uitmaken, hoe het accent bij een dergelijke regeling komt te liggen. Wijziging van de bestaande contrôle, hetzij nu, hetzij over twee of drie jaar, is daarom ook zeer waarschijnlijk. Een voor alle partijen geheel bevredigende overeenkomst is wellicht onmogelijk te bereiken; daarvoor zijn sommige tegenstellingen wel zeer diepgaand! Men zal echter met geven en nemen wel tot een resultaat moeten komen. Dit resultaat zal verre van volmaakt zijn: als het dan maar praktisch bruikbaar is en zooveel mogelijk rekening houdt met de groote maatschappelijke belangen, die bij de tinindustrie in de meeste landen zijn betrokken, kan men tin, hoewel economisch een lastig metaal, toch ook als een nuttige en belangrijke grondstof blijven beschouwen.

J. WILLEMS.

SOCIALE ATTACHÉ'S.

In het artikel „Sociale Voorlichting”, opgenomen in Nr. 1530 van „Economisch-Statistische Berichten”, dd. 4 September 1946, wordt op bladzijde 567 in een voetnoot gewag gemaakt van een nieuwe figuur op het gebied der buitenlandsche betrekkingen, de Sociale Attaché. De betekenis, die er blijkens het stijgend aantal benoemingen in het buitenland aan het werk van deze attaché's wordt toegekend, doet het de moeite waard schijnen aan hun taak enkele beschouwingen te wijden.

De sociale attaché's, die naast de militaire en com-

mercieele attaché's aan de gezantschappen worden verbonden, hebben een dubbele functie. Zij hebben als specialisten op sociaal gebied in de allereerste plaats tot taak in het land, waar zij zijn geaccrediteerd, de sociale ontwikkeling te bestudeeren en hierover periodiek rapport uit te brengen aan hun Regeering. Door persoonlijk contact met figuren uit het bedrijfsleven, uit de arbeiderswereld en met sociaal-wetenschappelijke centra, uiteraard aangevuld met nauwgezette kennisneming van publicaties in vakbladen en in de algemeene pers, zullen zij zich voortdurend van de sociale situatie op de hoogte moeten houden. Hieraan ligt ten grondslag de gedachte, dat een gezonde, op de werkelijkheid gefundeerde, buitenlandsche politiek slechts kan worden gevoerd, wanneer deze mede steunt op een gedegen kennis van de sociale structuur, op het waarnemen van ontwikkelings-tendenzen en op hetgeen er onder het volk aan wenschen en gevoelens leeft. De buitenlandsche betrekkingen hebben steeds meer een economisch karakter gekregen. Doch de economische verhoudingen worden in belangrijke mate bepaald door sociale omstandigheden.

De eerste sociale attaché van de Vereenigde Staten werd benoemd in December 1943. Sindsdien is de ontwikkeling met rassche schreden voortgegaan. Amerika heeft momenteel sociale attaché's in: Groot-Brittannië, Frankrijk, China, België, Zwitserland, Nederland, Polen, Noorwegen, Denemarken, Zweden, Italië, Egypte, Australië, Zuid-Afrika, Canada, Mexico, Columbia, Venezuela, Cuba, Bolivia, Chili, Brazilië, Argentinië, terwijl bovendien speciale attaché's zijn toegevoegd aan de Amerikaansche missies in Duitschland en Oostenrijk. Een Zwitsersch blad merkte onlangs droogjes op, dat de sociale attaché eigenlijk een Duitsche uitvinding is, omdat dit land reeds vóór den oorlog in Italië een attaché voor sociale zaken had. Dit neemt echter niet weg, dat in Amerika deze ontwikkeling de grootste vlucht heeft genomen.

In Washington is voor het verwerken van de rapporten der sociale attaché's bij het „Department of State” een speciale instantie in het leven geroepen, de „Division of International Labor, Social and Health Affairs”. Hier worden alle binnengekomen gegevens geanalyseerd en verwerkt. Voorzover de inhoud van belang is voor het „Department of Labor” worden de gegevens ook aan dit Departement doorgegeven en naderhand eventueel gepubliceerd in de „Monthly Labor Review”. Men verkrijgt op deze wijze een schat van waardevolle gegevens over loonen, werkgelegenheid, werkloosheid, kosten van levensonderhoud, arbeidsconflicten, programma's der vakorganisaties, arbeidsvoorwaarden, woningtoestanden, hygiëne, sociale verzorging, sociale verzekering, kortom over alle onderwerpen, die voor het beoordeelen van de sociale situatie in de verschillende landen van belang zijn. De genoemde afdeling bij het „Department of State”, die een innig contact met de sociale attaché's in het buitenland onderhoudt, heeft ook tot taak deze functionarissen te voorzien van Amerikaansche gegevens in den vorm van kranten, periodieken en rapporten, waarin van arbeidszaken sprake is. Aan de hand van deze hen regelmatig toevloeiende wetenschap kunnen de attaché's in het buitenland betrouwbare en up-to-date informaties over de sociale ontwikkeling in de Vereenigde Staten verstrekken.

De hier beschreven organisatie vertoont een grootte gelijkens met het reeds jaren bestaande commercieele informatieapparaat der Vereenigde Staten. Zooals de uitstekende overzichten en studies, uitgegeven door het „Bureau of Foreign and Domestic Commerce” van het „Department of Commerce”, berustend op de informaties van de commercieele attaché's in het buitenland, een slechts zelden falende vraagbaak waren, zoo mag worden aangenomen, dat het werk der Amerikaansche sociale attaché's niet alleen een belangrijke onder-

steuning vormt voor de buitenlandsche politiek der Vereenigde Staten, doch mag tevens worden verwacht, dat dit arsenaal van sociale kennis van eminent belang zal worden voor allen, die gegevens van socialen aard noodig hebben.

De belangstelling, die elders voor het instituut der sociale attaché's bestaat, heeft verschillende andere landen reeds tot navolging gebracht. Ook in Engeland wordt de waarde van direct contact op sociaal gebied erkend, doch Groot-Brittannië heeft het tot dusverre tot niet meer dan tien sociale attaché's kunnen brengen, te weten: Washington, Parijs, Rome, Stockholm, Brussel, Athene, Kaïro, Helsinki, Buenos Aires, Rio de Janeiro. Er staan evenwel nog meer benoemingen op het programma. Blijkens een mededeeling in de „Ministry of Labor Gazette" worden de Engelsche sociale attaché's door het ministerie van buitenlandsche zaken en het ministerie van arbeid gezamenlijk aangesteld. Hun functie komt overeen met die der Amerikaansche attaché's. Zij hebben dus zowel tot taak het verschaffen van inlichtingen aan de Engelsche Regeering, als ook het verstreken van inlichtingen over Engelsche omstandigheden aan geïnteresseerden in het land, waar zij werkzaam zijn.

Van de kleinere landen is onlangs Zwitserland overgegaan tot het instellen van een socialen attaché in Parijs, terwijl benoemingen in Londen en Washington spoedig kunnen worden tegemoet gezien. Te oordeelen naar een beschouwing over deze benoemingen in het gezaghebbende „Journal des Associations Patronales Suisses" wordt in Zwitsersche werkgeverskringen aan deze benoemingen veel waarde gehecht. Dit blad acht de sociale attaché's, beter dan welke andere instantie, de aangewezen figuren om niet alleen de leemten in de kennis van de sociale ontwikkeling gedurende de oorlogsjaren aan te vullen, maar bovendien blijkt men hen in de toekomst nog een ruimere taak toebedacht te hebben. Analooq aan de rol, die de commercieele attaché's spelen bij het afsluiten van handelsverdragen, ziet men in de sociale attaché's de figuren, die hun medewerking zullen hebben te verleenen bij het afsluiten van internationale verdragen, waarin sociale onderwerpen geregeld worden. Men denke in dit verband slechts aan de uitwisseling van arbeidskrachten en aan reciprociteitsregelingen op het gebied der sociale verzekeringen.

In het licht van deze ontwikkeling is het ook voor ons land met het oog op de reorganisatie van den buitenlandschen dienst van het grootste belang, ter zake diligent te blijven. Aan de voorlichting over Nederland in het buitenland wordt hard gewerkt. Door de aan de belangrijkste diplomatieke posten verbonden persattaché's is reeds veel bijgedragen tot een beter begrip van de omstandigheden, waaronder Nederland aan den opbouw van zijn toekomst werkt. De op handen zijnde benoeming van cultureele attaché's in Londen en Parijs bewijst, dat ook aan het cultureele element in onze internationale betrekkingen de noodige aandacht geschonken wordt.

Wij zullen dus zeker niet verwonderd behoeven te zijn, wanneer eerlang aan onze buitenlandsche vertegenwoordigingen eveneens sociale attaché's worden toegevoegd¹⁾.

Drs. H. L. ZEELENBERG.

¹⁾ Bij het ter perse gaan van dit artikel vernemen wij, dat inmiddels bij het Nederlandsch Gezantschap in Bern de post van sociaal attaché is gecreëerd.

EEN NIEUW TIJDVAK IN DE INDUSTRIALISATIE DER VEENKOLONIËN?

Ongeveer drie jaren geleden heeft de tegenwoordige Wageningsche hoogleraar, Prof. Dr. E. W. Hofstee, op uitnodiging van het Departement Veendam-Wildervank van de Maatschappij van Nijverheid en Handel, in een drietal zeer gedocumenteerde lezingen¹⁾ voor een aantal vertegenwoordigers van het bedrijfsleven van de Groninger veenkoloniën een uiteenzetting gegeven van de moeilijkheden, welke dit gebied feitelijk reeds eenige decennien lang doormaakt. Deze moeilijkheden manifesteerden zich in het feit, dat reeds gedurende de laatste 70 jaren de veenkoloniën niet meer in staat waren hun bevolkingsoverschot in het bedrijfsleven van dit gebied onder te brengen, met het gevolg, dat een deel van de bevolking (consequentie van het geboorte-overschot) naar andere deelen van ons land uittrok om daar een bestaan te vinden, en dat de veenkoloniale gemeenten een betrekkelijk hoog werkloosheidscijfer te zien gaven. Niet alleen een groeiende bevolking, doch vooral ook een afnemende werkgelegenheid in landbouw en industrie werden als oorzaak van deze ongunstige ontwikkeling aangegeven.

Hoewel schrijver dezes het niet op alle punten met Hofstee eens kon zijn²⁾, bestond er toch wel in één opzicht volkomen overeenstemming, n.l. dat er in de Groninger veenkoloniën nieuwe werkgelegenheid moest worden geschapen, welke in hoofdzaak op het gebied van de industrie zou moeten worden gezocht.

Wanneer nu in het onderstaande melding zal worden gemaakt van eenige nieuwe industrieën, die op het oogenblik in de veenkoloniën bezig zijn te ontstaan, dan wil niet worden getracht nogmaals de gunstige omstandigheden te bepleiten, die hier voor de vestiging van nieuwe bedrijven aanwezig zijn. Hofstee heeft dit destijds op uitmuntende wijze gedaan en het is niet onwaarschijnlijk, dat de vestiging van nieuwe industrie-ele bedrijven ten deele aan zijn pleidooi en aan het werk van zijn Instituut (de N.E.T.O.) te danken is. Veeleer wil ik hier de vestiging van deze nieuwe bedrijven trachten te schetsen als een volgend stadium in de industriele geschiedenis, welke de veenkoloniën nu een eeuw lang hebben beleefd. Daarbij wil ik dan aanknopen aan de opmerking, welke Hofstee op blz. 51 van zijn bovengenoemde publicatie maakt, waar hij aan de onderneming een *sociale* functie oplegt, n.l. het scheppen van werkgelegenheid en het voortbrengen van producten, zonder welke een volk niet kan voortbestaan. Bij een dergelijk uitgangspunt wordt bij het scheppen van werkgelegenheid wel zeer sterk de nadruk op de activiteit en het initiatief van de ondernemingen gelegd, en het is vanuit dezen gezichtshoek, dat in dit artikel getracht zal worden de industriele ontwikkeling van de veenkoloniën gedurende ongeveer de laatste halve eeuw te schetsen.

De veenkoloniale industrie in haar geheel.

Ruw gesproken kan men de Groninger veenkoloniën kenschetsen als een in hoofdzaak agrarisch gebied met concentratie van enkele industrieën op bepaalde punten. Deze concentratiecentra zijn Veendam-Wildervank, Hoogezand-Sappemeer en Oude-Pekela. De industrieën, die men in den vorm van aardappelmeel- of stroocartonfabrieken over andere veenkoloniale nederzettingen verspreid vindt, doen aan het agrarische karakter van deze landbouw-veenkoloniën weinig of geen afbreuk.

In het midden van de 19e eeuw waren de drie genoemde agglomeraties de centra van den veenkolonialen

¹⁾ Gepubliceerd onder den titel „Sociaal-economische problemen der Groninger veenkoloniën", Assen (van Gorcum en Co.), 1943.

²⁾ Zie de beschouwingen dienaangaande in dit tijdschrift in het nummer van 8 Maart 1944.

scheepsbouw. In 1860 telde de agglomeratie Hoogezand-Sappemeer 34 scheepswerven, de agglomeratie Veendam-Wildervank 18, Oude- en Nieuwe Pekela 16 werven, zowel voor binnen- als voor zeeschepen. Twintig jaar later was deze nijverheid, voorzover zij den bouw van zeeschepen betrof, feitelijk geheel te gronde gegaan, deels tengevolge van een zeker conservatisme van de scheepsbouwers, deels ook als gevolg van de onvoldoende capaciteit van kanalen en bruggen. Alleen in Hoogezand herleefde de scheepsbouw op den duur en bereikte, door de specialiseering op den bouw van kustvaarders, in de dertiger jaren van de 20e eeuw een nieuwe bloeiperiode.

Ondertusschen had zich in de veenkoloniën de aardappelmeelindustrie ontwikkeld, waarvoor aanvankelijk Veendam het voornaamste concentratiecentrum vormde. In 1880 telden de Groninger veenkoloniën 19 aardappelmeelfabrieken; daarvan bevonden er zich 13 in Veendam-Wildervank, 2 in Hoogezand-Sappemeer en 4 in andere plaatsen. Omstreeks 1899 begon de deglomerationtendientie in deze industrie merkbaar te worden, als gevolg van de oprichting der coöperatieve aardappelmeelfabrieken door de veenkoloniale boeren, die aldus de industriële verwerking hunner bodemopbrengsten zelf ter hand namen. In haar plaats van vestiging nauwer aangepast aan het leverantiegebied der grondstoffen, verspreidde zich de aardappelmeelindustrie over het geheele veenkoloniale akkerbouwgebied. In 1930 telde het geheele veenkoloniale gebied van Z.O. Groningen en Z.O. Drenthe 30 aardappelmeelfabrieken, coöperatieve en speculatieve tezamen genomen, waarvan echter slechts 10 in de oud-veenkoloniale bevolkingsagglomeraties, nl. 7 in Veendam-Wildervank en 3 in Hoogezand (Foxhol). Hierbij moge nog worden opgemerkt, dat in de laatste jaren vóór 1940 ongeveer 85 pCt. van den aardappelooft door de coöperatieve fabrieken werd vermalen.

Niettemin bleef Veendam (in verminderde mate) een concentratiecentrum van de aardappelmeelindustrie; deze droeg echter geheel een speculatief karakter. Deze speculatieve industrie was zich voornamelijk op de verwerking van aardappelmeel op derivaten gaan toelagen, waarbij zij voor een deel reeds de grondstoffen van de coöperatieve fabrieken betrok. Van de 7 in 1930 in Veendam-Wildervank gevestigde fabrieken was in 3 daarvan de bereiding van aardappelmeel met die van sago, stroop of dextrine daaruit, verbonden; daarnaast zijn 3 speciale dextrinefabrieken verzezen.

Hiermede echter was de ontwikkeling niet ten einde. In de jaren 1930-1945 verdween, mede als gevolg van de inkrimping van het areaal fabrieksaardappelen, opnieuw een aantal aardappelmeelfabrieken uit de oude veenkoloniën, die, hetzij werden afgebroken, hetzij in andere, verwante bedrijven werden omgezet. Afgebroken werden de coöperatieve aardappelmeelfabrieken te Kielwindweer, Borgercompagnie en Wildervank-Bareveld; de coöperatieve fabriek te Nieuwe Compagnie kreeg een andere bestemming. Bovendien verdween een aantal speculatieve fabrieken, w.o. alleen in Veendam reeds een viertal. In 1945 telde Veendam nog slechts één aardappelmeelfabriek en 4 fabrieken voor dextrine en andere aardappelmeelderivaten, als puddingpoeder, sago, enz.

Bij de stroocartonindustrie is een soortgelijke ontwikkelingsgang veel minder merkbaar. Nog steeds vindt zij haar voornaamste concentratie in Oude-Pekela, doch ook Hoogezand-Sappemeer en Veendam tellen ieder een aantal ondernemingen van deze categorie, die in de werkgelegenheid van genoemde plaatsen een belangrijken factor vormen. Met opzet wordt dit laatste feit hier vermeld, omdat wij in het onderstaande het industrieel centrum Oude-Pekela verder buiten beschouwing willen laten en ons tot een vergelijking van de

industriële ontwikkeling van de agglomeraties Hoogezand-Sappemeer en Veendam-Wildervank willen beperken.

Uit de bovenvermelde feiten blijkt wel, dat er in de laatste halve eeuw regelmatig een vermindering van de industriële bedrijvigheid heeft plaats gevonden, althans wanneer men deze aan het aantal bedrijven zou willen afmeten. Echter zou het onjuist zijn te meenen, dat de plaats der verdwenen bedrijven in het geheel niet door andere zou zijn ingenomen. Behalve een aantal bedrijven van verzorgend karakter, zijn verschillende andere, nieuwe bedrijven in de veenkoloniën ontstaan, die aan de industrie van de veenkoloniën een veelzijdiger karakter hebben verleend. Wat het ontstaan dezer bedrijven betreft, bestaan er echter groote verschillen tusschen de agglomeraties Veendam—Wildervank en Hoogezand—Sappemeer.

De agglomeratie Veendam—Wildervank.

In Veendam—Wildervank draagt de industrialisatie sedert de tweede helft van de 19e eeuw sterk het karakter van een familiegeschiedenis. In de tegenwoordige veenkoloniën wordt het industriële leven voor een belangrijk deel beheerscht door de families Duintjer, Wilkens, Meihuizen, van Linge en Meijer, waarvan vooral de eerste drie door familiebanden nauw met elkaar zijn verbonden. De namen Duintjer en Wilkens komen in de 2e helft der 18e eeuw reeds in Veendam voor; de naam van Linge hooren we het eerst in den Franschen tijd. Begonnen als landbouwer of neringdoende (kastelein), zien wij een aantal leden dezer families het landbouwbedrijf trouw blijven. Een ander deel echter maakt alle stadia van de economische industriële ontwikkeling der veenkoloniën mee. In het midden van de 19e eeuw vinden we verschillende leden uit deze families, vooral uit de eerste vier, als zeeschippers, scheepsbouwers en houtzagers. In de 80-90er jaren der vorige eeuw hebben zij een groot deel van de aardappelmeelindustrie in handen. Omstreeks 1930 zijn zij de bezitters der dextrinefabrieken, doch daarnaast hebben zij in den tusschengelegen tijd tal van andere industrieën gesticht. Omstreeks 1930 omvat het industriële bezit der families Duintjer, Wilkens en Meihuizen o.a. aardappelmeelfabrieken, dextrinefabrieken, houtzagerijen, een stroostoffabriek, een machinefabriek, een pannbakkerij. Ook de familie van Linge heeft de houtzagerij uit de aanvangsperiode overgehouden en bezit in 1930 behalve deze een aardappelmeelfabriek, een dextrinefabriek, een metaalhandel en een cartonagefabriek.

Ongetwijfeld zou het zeer de moeite loonen de geschiedenis van de activiteit van de verschillende leden dezer families meer in details te vervolgen, waarin men, zowel economisch als sociologisch, de veranderingen van het gebied gedurende de laatste eeuw zoo goed weerspiegeld vindt, te meer omdat het hier een aantal ondernemersfamilies betreft, die uit de streek zelf zijn voortgekomen en er tot op den huidigen dag zeer nauw mee verbonden zijn gebleven. De omvang van dit artikel laat echter zulk een overzicht niet toe, zoodat wij ons tot enkele opmerkingen zullen moeten beperken.

In de eerste plaats moge er dan op worden gewezen, dat deze uitingen van activiteit niet op het credit komen van enkele personen, doch dat zij het werk zijn van verschillende takken van de genoemde families en van nauw daaraan geparenteerde personen, zoodat men bijna geneigd zou zijn van een „clan” te spreken. Voorts is het begrijpelijk, dat in de activiteit en het initiatief van deze Veendam—Wildervankse industrie-clan zekere tendenties tot exclusivisme merkbaar zijn ten aanzien van vreemden, die zich hier op

industriëel gebied zouden willen vestigen. Geenszins behoeft dit een bezwaar te beteekenen, zolang deze clan, in een zeker lokaal patriotisme, zich duidelijk ten doel stelt met den eigen vooruitgang ook den economischen bloei van de streek te bevorderen. In dit opzicht kunnen de veenkolonien geenszins ovtgehaar industriëelen klagen. Uit de streek voortgekomen, hebben zij steeds intensief aan het economische en culturele leven van de streek deelgenomen, en vooral de oudere generatie, die de stichters der Veendammer industrie bevatte, is nog geenszins vergeten. Het gevaar is echter niet denkbeeldig, dat, wanneer jongere generaties van deze industriele families in andere deelen van het land groote financiële interessen veroveren (een verschijnsel, dat men ook in het algemeen bij de meeste gevallen van maatschappelijke stijging kan opmerken), de interesse voor het stamgebied verzwakt, en dan kan de economische overheersching van enkele families voor een streek in plaats van een zegen tot een vloek worden. Dat zulk een gevaar geen hersenschim is, zal des te meer duidelijk worden, wanneer bovendien in de bestaande industrieën — overigens zeer begrijpelijk — naar rationalisatie gestreefd wordt, waardoor de werkgelegenheid vermindert. De modern ingerichte dextrinefabrieken werken met een, naar verhouding, slechts zeer geringe personeelsterkte.

De agglomeratie Hoogezand—Sappemeer.

In Hoogezand-Sappemeer, een tweede gebied met oude industrieën, die eenzelfde geschiedenis als die te Veendam-Wildervank hebben doorgemaakt, was de industrie in veel mindere mate in enkele families geconcentreerd. In de eerste plaats gold dit wel voor den scheepsbouw, die een groot aantal kleinere ondernemingen telde en ook nu nog in een aantal afzonderlijke ondernemingen wordt uitgeoefend. Doch bovendien was W. A. Scholten, de stichter der tegenwoordige industrieën van deze agglomeratie, geen volbloed veenkoloniaal. Weliswaar waren omstreeks 1880 een groot aantal aardappelmeelfabrieken (w.o. ook te Veendam en Stadskanaal) in zijn hand verenigd, doch in de latere jaren is zijn industrieel bezit in de Groninger veenkolonien tot een drietal fabrieken (Foxhol en Zuidbroek) beperkt geworden, alsmede tot een stroocartonfabriek te Sappemeer. Teekenend is ook, dat W. A. Scholten zich al vroeg uit de veenkolonien zelve terugtrok en zich in het paleisachtige huis op de Groote Markt in Groningen vestigde, dat in den bezettingstijd zulk een treurige vermaardheid heeft verkregen. Zonder verder op de geschiedenis van de industrieën van Scholten in te gaan, moge nog worden opgemerkt, dat deze al spoedig in een N.V. zijn gegoten, terwijl in de Veendammer industrieën het karakter van familiebezit, o.a. door den ondernemingsvorm der firma, veel sterker is bewaard gebleven.

De recente ontwikkeling.

Het is nu wel merkwaardig, dat de nieuwe industrieën, die thans in de Groninger veenkolonien worden gevestigd, nauw bij deze historische ontwikkeling aansluiten. De voornaamste industrie, welke te Hoogezand wordt gevestigd, is de N.V. Noordelijke Industrie voor Vezelverving. Zij stelt zich ten doel de vervaardiging van vezelplaten voor de bouwnijverheid, waarvoor de grondstof in de onmiddellijke nabijheid aanwezig is en vermoedelijk — gezien de afzetmogelikheden voor den oorlog — de veenkoloniale akkerbouw voor een deel, waarmede de veenkolonien te maken hebben, te hoge prijzen beschikbaar is. In verband met het bovenopgemerkte is het wel tekenend, dat deze onderneming een naamloze vennootschap op aandelen is, waarvan voor een bedrag van 2,2 miljoen gulden de

inschrijving onlangs werd opengesteld. Dit beteekent dus, dat deze fabriek geen familie-onderneming is, terwijl ook de vestigingsplaats der N.V., nl. de stad Groningen, in dit verband veelzeggend is.

Daarentegen is het opmerkelijk, dat twee der drie nieuw op te richten industrieën in Veendam-Wildervank weer uit het milieu der aldaar gevestigde families stammen. Zoo is de N.V. van Linge's Chemische Fabrieken reeds eenigen tijd bezig met de vervaardiging van kunsthoorn uit aardappelmeel, welke als grondstof voor de knopenindustrie een gereed afzet heeft gevonden; de vervaardiging van „prefabricated"-woningen vormt een tweeden, nieuwen vorm van de activiteit van deze N.V. De tweede groote onderneming, de N.V. Houtindustrie De Driehoek, welke uit dezen industrieelen familiekring is voortgekomen en die thans reeds in een proefbedrijf te Valthermond werkt, kan men wellicht het beste kenschetsen als een combinatie van timmerfabriek en fabriek van houtwaren voor huishoudelijk gebruik. De loonfactor en de beschikbaarheid van arbeidskrachten gaven den doorslag bij de keuze van vestigingsplaats. De definitieve fabriek is thans in Wildervank in aanbouw³⁾.

Met de genoemde bedrijven is de nieuwe fase in de industrialisering der veenkolonien niet ten einde. Ook industrialisering der veenkolonien, nl. in Z.-O. Drenthe, waar, afgezien van de enkele turfstrooiselfabrieken en de aardappelmeelfabriek te Nieuw-Amsterdam, de industriele bedrijvigheid tot dusverre ontbrak, staat aan het begin van een nieuwe industriele ontwikkeling. Hierbij heb ik dan niet het oog op de petroleumwinning in Oud-Schoonebeek e.o., welk ongetwijfeld ook zijn invloed op het veenkoloniale gebied zal doen gelden, doch op de vestiging van nieuwe bedrijven, die zich baseeren op het arbeidsoverschot, dat én door de veenbedrijfs ontstaen is⁴⁾. O.a. hebben bemoeiingen van de Centrale Vereniging Opbouw van Drenthe er toe geleid, dat verschillende reeds bestaande groot-industrieën uit andere deelen des lands afdeelingen van hun bedrijf in de veenstreek van Z.-O. Drenthe zullen vestigen of reeds hebben gevestigd, zooals de N.V. Fabriek van Electricische Apparaten v.h. Hazemeijer en Co. (Hengelo) te Emmen-Compasum, de Heemaf (eveneens Hengelo) te Zwartemeer, de Gerofabrieken (Zeist) te Nieuw Weerdinge, de inkt- en verffabrieken van Talens (Apeldoorn) te Valthermond, Confectiefabriek Bendien (Almelo) te Emmen. Voorts zal het dorp Emmen de vestigingsplaats worden van een rubberfabriek (uit Harderwijk) en een rondcartonagefabriek, terwijl Nieuw-Amsterdam als nieuw bedrijf een groentenzouterij heeft gekregen.

Zoo beloven dus, zowel de oude als de nieuwe veenkolonien een nieuw tijdvak van hun economische ontwikkeling in te gaan. Wat in een vroegere beschouwing als wenschelijk werd gesteld voor den vooruitgang der veenkolonien, nl. de aantrekking van nieuwe industrieën van buiten het veenkoloniale gebied, schijnt te worden verwezenlijkt. Doch ook de autochtone industrieën der veenkolonien blijken hun bijdrage tot den wederopbloei van dit gebied te willen leveren.

Door deze industrialiseringsplannen krijgen ook de plannen op verkeersgebied nieuw reliëf. De vergroo-ting van het kanaalstelsel in de oude veenkolonien, waarvan dit kustvaarders geschikt wordt gemaakt,

³⁾ Het derde industriele bedrijf in oprichting is een fabriek van natuursteenbewerking, in wezen een uitbreiding van een bestaand bedrijf van kleineren omvang.

⁴⁾ Zie hiervoor: „Rapport over de toekomstige economische ontwikkeling van de gemeente Emmen". (Uitgebracht door de N.E.T.O.; z. j.).

kan ongetwijfeld van beteekenis zijn, bijv. voor de houtindustrie te Wildervank, die haar grondstoffen uit het buitenland moet aanvoeren. De fabriek te Hoogezand heeft voor haar vestigingsplaats reeds het ruimere vaarwater van het voltooide deel van het nieuwe kanaal opgezocht. Ook de verbetering van het net van landwegen dient nu ter hand te worden genomen. Doch vooral is van beteekenis een snelle verbinding van deze gebieden, die thans, meer nog dan voorheen, met de overige deelen van ons land een nauw contact zullen behoeven, door middel van de spoorwegen. Daarvoor zal de lijn Assen-Stadskanaal-Zuidbroek tot een snellere verbinding moeten worden ontwikkeld, met stopplaatsen alleen in Stadskanaal en Veendam. Wil men ook de industrieën in Z.-O. Drenthe een goede verbinding met Twente en het overige deel van ons land verschaffen, dan rijst zelfs de vraag, of niet een reorganisatie van de lijn Zwolle-Coevorden-Stadskanaal dient te worden overwogen. Het is dan ook alleszins gewenscht, dat de Nederlandsche Spoorwegen bij hun plannen tot wederopbouw en reorganisatie van het spoorwegnet met deze veranderde economische situatie in het N.-O. des lands terdege rekening houden.

Dr. H. J. KEUNING.

VRIJHEID VAN VEREENIGING EN ERKENDE BEDRIJFSORGANISATIES.

Inleiding.

Het probleem van den toekomstigen vorm van bedrijfsorganisaties op sociaal-economisch terrein heeft in het laatst van het voorgaande en den aanvang van dit jaar heel wat pennen en tongen in beweging gebracht. Eerst toen het duidelijk werd, dat dit onderwerp niet meer door het afgetreden kabinet zou worden afgehandeld, is in de discussies hierover een zekere stilstand ingetreden.

Op het voorontwerp van wet op de bedrijfsschappen is — naar onze meening terecht — zoowel van werkgevers- als werknemerszijde zooveel critiek uitgeoefend, dat het ondenkbaar is, dat het — ook niet in gewijzigden vorm — weer zal worden opgediend. Hiervoor moet een ontwerp in de plaats komen, dat geheel anders is opgezet. Een ontwerp, dat met name meer aandacht schenkt aan den onderbouw van een eventuelen verticalen organisatievorm, d.w.z. aan de horizontale organisatie van werkgevers en werknemers¹⁾. Een krachtige organisatie van bedrijfsgenooten is zeer zeker gewenscht. Door een goede samenwerking tusschen zoowel ondernemers en arbeiders onderling, als tusschen werkgeversorganisaties enerzijds en werknemersorganisaties anderzijds, kunnen vele moeilijkheden en conflicten worden voorkomen. Ook kan hierdoor worden voorkomen, dat de taakverdeling tusschen maatschappij en Overheid steeds meer naar de Overheid wordt verschoven, totdat wij definitief verzeild zouden raken, in een staatsocialistisch systeem, met alle daaraan verbonden gevaren voor een gezonde democratie en werkelijke vrijheid.

Wil men echter krachtige organisaties van werkgevers en werknemers tot stand zien komen, dan moeten deze organisaties kunnen rekenen op het vertrouwen en den moreelen steun van hun leden en niet ontaarden in voor het gevoel der leden opgelegde dwangorganisaties. Dat laatste gevaar is zeker niet denkbeeldig. Vooral niet, als men let op de wenschen en suggesties, die dienaangaande zoowel van de zijde der

Overheid, als van de zijde van bepaalde groepen van werkgevers en werknemers naar voren zijn gekomen. Wij denken hierbij aan suggesties als het, met voorbijgaan van andere, erkennen van één bepaalde organisatie per bedrijfstak als officieel erkende bedrijfsorganisatie. Of ook aan het denkbeeld, dat, voorzover voor een bepaalden bedrijfstak geen representatieve organisatie mocht bestaan, deze door de Regeering zou kunnen worden ingesteld.

Het instellen door de Regeering van een organisatie, welke zou moeten optreden als de vertegenwoordiging van bepaalde groepen van werkgevers en werknemers, is een contradictio in terminis. Immers, zodra de Overheid organen instelt, zullen deze organen reeds daardoor een cachet krijgen, dat onvereinigbaar is met de gedachte van een uit het bedrijfsleven zelf voortkomende organisatie.

Wij achten het daarom wenschelijk uiteen te zetten, hoe naar onze meening een organisatie van het bedrijfsleven tot stand kan komen, welke

- a. kan rekenen op het vertrouwen en den moreelen steun van haar leden (werkgevers of werknemers);
- b. representatief is voor den betrokken bedrijfstak.

Vrije organisaties basis voor een goede bedrijfsorganisatie.

Moreele steun en vertrouwen van leden in hun organisatie veronderstellen een zekere vrijwilligheid. Vertrouwen kan niet worden opgelegd. Het meeste vertrouwen zullen leden hebben in een organisatie, waar-toe zij vrijwillig toetreden. Reeds daarom moet er een volledige vrijheid van organisatie blijven. Alleen dan kan men bereiken, dat de leden een organisatie zien als hun organisatie. Vrijheid van organisatie met een — onder inachtneming van zekere regels — vrij lidmaatschap. Deze vrije organisaties van werkgevers en werknemers, zooals wij die ook voor den oorlog kenden, moeten de basis vormen voor een systeem van bedrijfsorganisaties van de eenvoudigste organisatie af tot de meest omvattende toe.

De inrichting van deze organisaties kan in hoofdzaak blijven, zooals deze in het verleden is geweest. Vrije democratische bestuursverkiezingen, enz.

Wij zeggen met nadruk, dat deze vrije organisaties in het algemeen de basis moeten vormen voor een goed werkende bedrijfsorganisatie. Voorkomen moeten derhalve worden verhoudingen, welke hier en daar bestaan, namelijk, dat er wel vrijheid van vereeniging bestaat, doch dat deze in de practijk zinledig is, aangezien een officieele erkende organisatie zich niets van de vrije vereenigingen aantrekt en haar eigen gang gaat en daarbij een standpunt inneemt, hetwelk veelal in strijd is met het standpunt van de vrije vereenigingen.

Indien een bedrijfsorganisatie tot stand komt, welke min of meer los staat van de op haar gebied bestaande vrije vereenigingen, dan wordt het gevaar, naarmate deze toestand langer duurt, grooter, dat de bedrijfsorganisatie wordt tot een steeds meer los van de bedrijfsgenooten staand orgaan, dat op den duur in het geheel niet meer representatief is voor den betrokken tak van bedrijf. Eén der bezwaren, waardoor ook de gilden in vroeger tijd mede zijn geworden tot dwanginstituten, welke de vrijheid van het bedrijfsleven aantastten ten gunste van kleine groepen van invloedrijke bedrijven.

Een andere reden, waarom de vrije organisaties naar onze meening de bouwstenen moeten zijn voor een goede bedrijfsorganisatie, is deze, dat hierdoor wordt bevorderd, dat de onderscheiden groepeerings, welke binnen een bedrijfstak bestaan, tot hun recht komen in de erkende bedrijfsorganisaties.

Wie den gang van zaken kent in de bestaande bedrijfsorganisaties, weet, dat in sommige organisaties

¹⁾ Inmiddels is gepubliceerd, dat een nieuw ontwerp rekening zal houden met de critiek op het voorontwerp Vos en met het concept van het Centrum voor Staatkundige Vorming. Dit laatste ontwerp is zeker aanzienlijk beter dan het voorontwerp Vos. Echter houdt ook dit ontwerp geen rekening met den onderbouw van werkgevers- en werknemersorganisaties.

bepaalde groepen van bedrijven de touwtjes in handen hebben, terwijl de belangen van andere groepen in het geheel niet tot hun recht komen. Dat gevaar bestaat niet alleen bij bedrijfsorganisaties, welke een bestuur hebben, dat niet op democratische wijze is verkozen, doch komt juist ook naar voren in bedrijfsorganisaties, waar een mathematisch zuivere democratische verkiezing heeft plaats gevonden. In sommige organisaties zijn het de kleine bedrijven, die door de grootere in het gedrang geraken, in andere is juist het omgekeerde het geval. Juist door een mathematisch doorgevoerde democratie komen groepen, welke het kleinst aantal stemmen kunnen uitbrengen, in het gedrang. Is het aantal grootere bedrijven overwegend, dan komen de kleinere in het gedrang en omgekeerd.

Voor erkenning van een organisatie als representatief orgaan voor een tak van bedrijf zullen bepaalde voorwaarden moeten worden gesteld. Eén van deze voorwaarden zal kunnen zijn, dat de belangrijkste vrije verenigingen op het terrein van deze bedrijfsorganisaties de bouwstenen hiervan moeten vormen. Zij zullen het recht hebben al naar hun beteekenis één of meer vertegenwoordigers te benoemen in het bestuur van de bedrijfsorganisaties. Op deze wijze verkrijgt men een harmonischen opbouw, waarbij alle in voldoende mate belangrijke groepeerings binnen een bedrijfstak tot hun recht komen. Het vaststellen, welke vrije verenigingen één of meer bestuursleden van de erkende bedrijfsorganisaties kunnen aanwijzen, moet dan van tijd tot tijd voor wijziging vatbaar zijn, opdat eventuele structureele verschuivingen in de groepeerings binnen een bedrijfstak tot hun recht komen.

Wij gaan er hierbij van uit, dat er voor elken tak van bedrijf tenslotte één representatieve organisatie tot stand komt, opgebouwd uit de vrije verenigingen binnen dien bedrijfstak, welke door de Overheid als representatief wordt erkend.

Bezwaren en voordeelen.

Als bezwaar tegen dit systeem is wel naar voren gebracht, dat hierdoor het ontstaan van een groot aantal kleine en groote vrije organisaties zonder eenig systeem zou worden bevorderd. In beperkte mate bestaat deze mogelijkheid zeer zeker. In beperkte mate, aangezien vrije miniaturverenigingen — hetzij qua aantal leden, hetzij qua belangrijkheid — zeer zeker niet in aanmerking komen voor het afvaardigen van vertegenwoordigers in het bestuur van de erkende organisatie. Voorzover deze mogelijkheid echter wel aanwezig is, moeten wij deze welbewust aanvaarden. Binnen zekere grenzen is het juist een teken van gezonde activiteit, dat er op het gebied van een bedrijfstak een zekere differentiatie bestaat, welke tot uiting komt in het vormen van verschillende vrije verenigingen.

Uniformiteit in het bedrijfsleven schaadt de activiteit! Het gevaar moet welbewust worden bestreden, dat in verband met de ordening de bedrijfsvormen in een keurslijf worden gewrongen, niet aansluitende bij de veelsoortige eischen, welke in de praktijk aan de bedrijfsvoering gesteld.

Door nu deze groepeerings op te nemen in de besturen der te erkennen organisaties heeft men de garantie, dat deze besturen een afspiegeling zijn van de werkelijke verhoudingen op het gebied van een bedrijfstak. Daardoor wordt bevorderd, dat in deze besturen niet maar een enkele overwegende groep van bedrijven haar wenschen naar voren kan brengen, doch dat ook de wenschen van eventuele kleinere groepen en „minderheden” worden gehoord.

Het is dan ook in hooge mate ongewensd, dat het

oprichten van vrije verenigingen, niet alleen direct, maar ook *indirect* aan banden wordt gelegd, bijv. doordat de Overheid aan bepaalde verenigingen meer rechten schenkt dan aan andere. Dit is bijv. het geval, indien één vrije vereniging voor een bedrijfstak, met het passeeren van andere, als representatief wordt erkend.

De vrije verenigingen kunnen een uiteenloopen den grondslag hebben. Het kunnen belangengroepeerings zijn (grote en kleine bedrijven; particuliere en coöperatieve bedrijven; internationaal ingestelde en voor de binnenlandsche markt werkende bedrijven). Zij kunnen berusten op geografische verschillen (plaatselijke, gewestelijke en landelijke verenigingen) of ook op verschillen in godsdienstige overtuiging (zgn. confessioneele organisaties). Het geven van bijzondere voorschriften hiervoor is in strijd met het karakter der vrijschreften en in de grondslag van een gezonde democratie, welke niet mag leiden tot een onderdrukking van minder belangrijke groepen van bedrijven en bevoorrechtiging van andere groepen.

Het karakter van de erkende organisaties.

Een goede organisatie van het bedrijfsleven moet van onderen op tot stand komen en niet van bovenaf worden opgelegd. Daarom hechten wij zooveel waarde, ondanks schijnbare ondoelmatigheid, aan de spontaan tot stand komende vrije verenigingen. De grootste bezwaren tegen het vakgroepsysteem bestonden niet hierin, dat er voor elken bedrijfstak een vakgroep bestond; ook niet tegen de wijze, waarop deze vakgroepen voor de belangen van den bedrijfstak opkwamen. De bezwaren betroffen hoofdzakelijk uit het van boven af instellen der vakgroepen, de benoeming der besturen van bovenaf en het hiermede samenhangende leidersbeginsel en de hiërarchie. De bedrijfsgenooten waren niet in de gelegenheid mee te praten en gestes. Daarom voelden de bedrijfsgenooten de vakgroepen niet aan als hun eigen organisaties en gaven zij veelal daarboven de voorkeur aan hun ouden bond, waarin zij zich thuis voelden, ook al was de invloed van een dergelijken bond krachtens zijn aard veel geringer dan van de vakgroep.

Geef de bedrijfsgenooten opnieuw de gelegenheid zich te organiseren, zooals zij dit wenschen, maar zorg daarnaast door samenwerking van de vrije verenigingen voor één organisatie per bedrijfstak, waarvan de voordeelen van vrije organisatie en één centrale organisatie zijn gecombineerd met vermindering van de gebreken van beide. Gelukkige voorbeelden hiervan vindt men thans reeds in de Stichting van den Arbeid en de Stichting van den Landbouw.

De erkenning door de Overheid van één organisatie per bedrijfstak zal o.a. afhankelijk moeten worden gemaakt van de vraag, of de diverse groepeerings binnen dien bedrijfstak hierin op voldoende wijze tot haar recht komen.

Als de erkende organisaties op deze wijze tot stand zijn gekomen, kunnen zij krachtig opkomen voor de belangen van den bedrijfstak, waarvan zij de uitdrukking zijn. De taak, die aan deze organisaties elk voor zich moet worden overgelaten, is, kort gezegd, alles te doen, hetgeen tot de competentie van den bedrijfstak zelf behoort. Dit moet ruim worden geïnterpreteerd. Hierin ligt een voor de hand liggend middel om het groote gevaar te voorkomen, dat wij willens of onwillens steeds dieper ingrijpende overheidsbemoeiing, welke onvermijdelijk leidt tot een elke gezonde activiteit verstikkend staatsocialistisch systeem. Of dit ons nu overkomt door direct ingrijpen van de Overheid, of door zgn. bedrijfschappen, waarin de Over-

heid een overheerschenden invloed uitoefent, maakt ten opzichte van het uiteindelijk resultaat, bitter weinig uit.

Het gevaar van verambtelijking is ook bij erkende bedrijfsorganisaties niet denkbeeldig. Doch juist door deze op te bouwen uit volkomen vrije organisaties, wordt deze tendens in groote mate beperkt. De van onder op uitgeoefende invloed door vrije organisaties in de erkende organisaties zal o.i. veel effectiever zijn dan de eveneens noodzakelijke controle door of vanwege de Overheid op deze erkende organisaties.

Dr. J. BUTER.

AANTEKENINGEN.

DE REVALUATIE VAN DE ZWEDSCHE KROON.

Nadat de Canadeesche dollar op den 6en Juli van dit jaar was gerevalueerd, volgde, een week daarna, de Zweedsche kroon. Op den 13en Juli werd haar waarde in vergelijking met de toen geldende koersen door de Zweedsche circulatiebank met 16,7 pCt. verhoogd. Noteerde zij voordien tegenover den Amerikaanschen dollar en het Engelsche pond resp. 4,20 en 16,92, voortaan zou de verhouding zijn 3,60 Kr. = 1 Amerik. \$ en 14,50 Kr. = 1 Eng. £¹⁾.

Wat bewoog de Zweedsche Regeering om het Canadeesche voorbeeld te volgen?

Door den Zweedschen minister van Handel, Myrdal, zijn daarover, blijkens de „Neue Zürcher Zeitung” van 14 Juli jl., enkele verklaringen afgelegd.

Evenals in Canada was ook hier het verlangen om het binnenlandsche prijsniveau zoo stabiel mogelijk te houden, of althans voor verdere stijgingen te behoeden, doorslaggevend. Want, ofschoon Zweden buiten den oorlog was gebleven, vertoonden ook de Zweedsche prijzen, gelijk elders, een opwaartsche beweging²⁾. Het algemeen indexcijfer groothandelsprijzen lag in Mei 1946 op 189,5 (basis 1935 = 100).

Dit verschijnsel dreigde een verdere stimulanus te vinden in de gebeurtenissen in het buitenland, in het bijzonder in de Vereenigde Staten, waar, tengevolge van moeilijkheden en onzekerheid inzake de prijscontrole, de prijzen van verschillende artikelen gestadig omhoog gingen. Zweden nu voorzag in een en ander betrokken te zullen worden door zijn groote afhankelijkheid van het buitenland, waarvan de volgende cijfers getuigen³⁾.

In milj. kr.	1939	1940	1941	1942
Export ..	1.888,6	1.327,5	1.345,2	1.318,8
Import ..	2.498,7	2.004,5	1.674,1	1.780,2
Saldo	- 610,1	- 677,0	- 328,9	- 461,4

Via deze importen vreesde Zweden de buitenlandsche prijsstijging te zullen volgen, vooral die der Vereenigde Staten, vanwege het belangrijke aandeel van dit land in den Zweedschen handel⁴⁾:

In pCt. van de waarde	Invoer		Uitvoer	
	1938	1945	1938	1945
Gr.-Britannië	12,2	5,2	23,7	16,1
Ver. Staten	16,2	16,2	9,0	13,2
Zwitserland	1,7	11,4	0,7	3,1
Noorwegen	3,5	4,8	6,6	18,6
Denemarken	3,3	6,2	4,7	7,5
Argentinië	2,6	9,8	1,9	5,2
Duitschland	21,8	8,2	18,2	—
Nederland	3,9	1,7	3,5	4,0

Een voortdurende stijging van het prijspeil in Amerika moest te eeniger tijd, indien geen maatregelen werden genomen, den invoer uit dat land duurder maken, hetgeen tengevolge zou hebben vermeerdering van productiekosten en verhoging van de kosten van levensonderhoud. Het was om Zweden zooveel mogelijk

buiten de ontwikkeling in het buitenland te houden, dat de Regeering op den 13en Juli besloot om tot revaluatie van de kroon over te gaan. Daardoor kwam met één slag verbetering in de Zweedsche importpositie.

Naast en ter ondersteuning van de revaluatie kondigde Minister Myrdal gelijktijdig een drietal andere maatregelen aan, t.w. een verscherping van de prijscontrole, een strengere toezicht op de investeringen en het doen aannemen van een wet teneinde concurrentiebeperkingen tegen te gaan.

Wat de *prijscontrole* aangaat, deze zou vooral gericht zijn op de geïmporteerde artikelen, waarvan verschillende maximumprijzen verlaagd moesten worden. Zoo ook de in dollars of ponden genoteerde scheepsvrachten.

De beheersching van het binnenlandsche prijspeil was te noodzakelijker, omdat het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud in Juni 243 (1914 = 100) bedroeg, hetgeen angstig nabij het cijfer 248 kwam, bij welken stand een automatische algemeene verhoging van de Zweedsche loonen zou moeten plaatsvinden⁴⁾.

Ook het vraagstuk der *investeringen* baarde de Regeering vele zorgen. Ondanks de bestaande controle toch nam de bouwbedrijvigheid voortdurend toe; een en ander tengevolge van den woningnood en de belastingpolitiek, die vele bedrijven voor hun overtolige middelen een uitweg deed zoeken in investeringen. Om welke bedragen het hier gaat, blijkt uit de volgende cijfers. In het recordjaar 1939 bedroegen de investeringen circa 2 milliard kronen; in 1945: 2,7 milliard⁵⁾.

De uitgaven voor investeringen voor het eerste halfjaar 1946 werden geraamd op 1,2 milliard tegen 0,98 in de overeenkomstige periode van 1945. De industriële investeringen zouden dit jaar 80 pCt. meer bedragen dan in 1945, hetgeen het vooroorlogische cijfer overtreft⁶⁾.

Geen wonder, dat de Regeering beducht was — en is — voor dezen gang van zaken. Zij wilde daarom scherper toezien bij het verleenen van bouwvergunningen en overwoog daarvoor een stelsel van prioriteiten, krachtens hetwelk alleen noodzakelijk geachte werken, zoals woon- en ziekenhuizen en fabrieken, noodig voor de volksverzorging, zouden mogen worden uitgevoerd⁵⁾. Op deze wijze hoopte de Regeering de

	1943	1944	1945	Jan. '46	Mei '46
—	1.172,3	853,4	1.756,9	199,3	237,0
—	1.814,2	1.677,4	1.087,8	219,4	298,9
—	641,9	824,0	+ 669,1	— 20,1	— 61,9

inflationistische werking van investeringen, gepaard gaande met verhoogde vraag naar arbeid en materialen, zooveel mogelijk te kunnen beperken.

Tenslotte kondigde Minister Myrdal nog een wet aan met de strekking om *concurrentiebeperkingen* tegen te gaan. Alle afspraken, gemaakt met de bedoeling om een partieele dan wel een algeheele monopoliepositie te verkrijgen, zouden worden opgespoord en verboden.

Revaluatie van de munt, scherper controle op prijzen en investeringen en het bestrijden van monopolistische tendenties — ziedaar de maatregelen, waarmee de Zweedsche Regeering dacht het binnenlandsche prijspeil binnen de door haar gewenschte perken te houden.

Hoe staat het intusschen met den export? De revaluatie van de munt werkt hier belemmerend. Teneinde de moeilijkheden met het buitenland niet nog meer te

¹⁾ „Neue Zürcher Zeitung”, 13 Juli 1946.

²⁾ „Svenska Handelsbanken”, Index, Juni 1946.

³⁾ „Economische Voorlichting”, 6 Augustus 1946.

⁴⁾ „Neue Zürcher Zeitung”, 14 Juli 1946.

⁵⁾ „Neue Zürcher Zeitung”, 22 Juli 1946.

⁶⁾ „The Economist”, 7 September 1946.

verzwaren, wilde de Regeering erop toezien, dat de exporteurs niet tot prijsverhoogingen zouden overgaan. Zij beseftte, dat de herziening van de waarde van de munt hier een ongunstigen factor vormt, maar zij meende in het algemeen belang dit bezwaar te moeten aanvaarden. Ook hoopte zij, dat in een wereld van schaarschte de vraag naar Zweedsche producten nog wel krachtig genoeg zou zijn om over den hooger liggenden drempel van de wisselkoersen heen te stappen.

De Regeering heeft zich dan ook niet laten weerhouden om, ondanks de belemmering van de waarde-stijging van de kroon, met Rusland te onderhandelen over een accordo, dat neerkomt op een groote export-expansie. Een milliard kronen, in 5 jaar af te nemen, zou aan Rusland worden geleend; daarnaast komt nog een ander crediet van 100 miljoen kronen per jaar voor den duur van de komende 5 jaren. „Full employment” in Zweden vormde het doel der Regeering; zij meende dit doel te kunnen bereiken, ondanks de door de revaluatie van haar munt geschapen moeilijkheid met betrekking tot haar export.

DE WILDE LUCHTVAART IN AMERIKA.

Aan een artikel over bovengenoemd onderwerp in „The Saturday Evening Post” van 31 Augustus 1946¹⁾ ontleenen wij het volgende.

Als gevolg van een dreigende spoorwegstaking werden in Mei jl. door de Regeering de vertegenwoordigers van alle commercieele en militaire luchtvaartlijnen opgeroepen om een nood-luchttransportdienst op te richten, teneinde op alle eventualiteiten voorbereid te zijn en zodoende onmiddellijk te kunnen voorzien in de meest dringende behoefte aan vervoer van passagiers en goederen.

Naast de bekende commercieele luchtvaartlijnen met vaste routes en dienstregelingen, beschikkende over 525 vliegtuigen, de „Air Transport Command” en de „Naval Air Transport Service”, bood een stroom van „free-lance air lines” haar diensten aan.

Uit elken Staat in Amerika kwamen berichten binnen van nieuwe maatschappijen — waarvan de meesten niet eens of ternauwernood bekend waren —, die zich bereid verklaarden tijdens de spoorwegstaking de noodzakelijke vrachten te vervoeren. Na deze eerste officieele telling bleken 194 nieuwe maatschappijen²⁾ met 529 vliegtuigen te bestaan — nog meer dus dan de geregelde luchtlijnen in dienst hadden.

Aldus ontstond het voor noodgevallen opgerichte „Air Transport Department”. Ofschoon deze dienst slechts enkele dagen als zoodanig behoefde te fungeren, zijn er toch drie dingen door tot stand gebracht, t.w.: 1e. een organisatie, die aan alle toekomstige noodgevallen kan tegemoetkomen; 2e. de eerste officieele lijst van een nieuwe klasse van „commercial carriers”; en 3e. is de aandacht gevestigd op dezen nieuwen vorm van luchtvaart.

Thans, enkele maanden na hun oprichting, zijn de nieuwe maatschappijen reeds begonnen met scherp te concurreren op de luchtvrachtenmarkt. Zij vervoeren alle mogelijke goederen: costuums, laarzen, schoenen, cosmetische artikelen, aardbeien, tomaten, zeekeeftes, chimpansee's, orchideeën, stieren enz. Zelfs verzorgen zij het vervoer van begrafenissen.

Ook met betrekking tot het vervoer van passagiers ondervinden de bestaande luchtvaartmaatschappijen met vaste lijndiensten veel concurrentie van de nieuw opgerichte ondernemingen. De laatsten bieden vele speciale diensten: zij brengen groepen vacatiegangers door het heele land, vervoeren sportclubs, orkesten en

tooneelgezelschappen gedurende hun geheele tournée enz.

Deze maatschappijen vliegen, evenals de vaste lijndiensten, met DC-3's en met een groeiend aantal DC-4 Douglas Skymasters, wat tot gevolg heeft, dat slechts weinigen zich realiseeren, hoeveel „wilde” vliegtuigen er nu in werkelijkheid over het land vliegen. Zelfs voor de Regeering was het moeilijk dit na te gaan; registratieplicht bestond niet. Deze vorm van luchtvaart hield er geen uitgestippelde routes op na, geen vaste vertrektijden, geen vaste tarieven. In tegenstelling hiermede zijn — zooals bekend — de vaste luchtlijnen onderworpen aan een licentie — of certificaat —, welke, naast tal van veiligheidsbepalingen, de routes, tijden en tarieven scherp heeft vastgelegd.

De gelukkige situatie, waarin de nieuwe ondernemingen zich bevonden, valt te verklaren uit het bestaan van de „Civil Aeronautics Act” van 1938, die de „non-scheduled operators” van vóór den oorlog bevrijdde van den zwaar drukkenden last van de „scheduled-airline”-bepalingen.

Het lag in de lijn dezer wet dergelijke kinderen van het vliegwezen te steunen, maar nu de kinderen plotseling uit de kluiten zijn gewassen, is de tijd van bescherming voorbij. De „Civil Aeronautics Board” is begonnen met verschillende bepalingen vast te stellen, waarvan zij echter beseft, dat deze voor den nieuwen vorm van luchtvaart te laat komen. Aan concurrentie onderhevig en aan bepalingen onderworpen, moeten thans tal van „wilde” ondernemingen, vooral gedurende de eerste maanden van haar bestaan, vechten voor haar behoud.

De wilde luchtvaart is in Amerika met sprongen vooruitgegaan, dank zij drie na den oorlog plotseling aanwezige factoren. In de eerste plaats waren er massa's militaire vliegers, die getraind waren in het vliegen met twee en viermotorige bommenwerpers. In de tweede plaats kwamen er duizenden militaire vliegtuigen op de markt tegen ongeveer een vijfde van den normalen prijs, waarbij veteranen bij het koopen voorrang kregen en ten derde was er veel kapitaal beschikbaar, dat zich waagde in nieuwe ondernemingen.

De wilde luchtvaart is voor een groot deel gebaseerd op het ruime initiatief van de oud-oorlogsvliegers, die individueel of vereend nieuwe maatschappijen oprichtten. Vele en velerlei moeilijkheden doen zich daarbij voor, alvorens de weg naar succes is afgelegd. De „non-scheduled operators” klagen over hooge benzineprijzen, hooge landingsgelden en hooge pachten voor landingsplaatsen. De nieuwe lijnen werken hun plannen op vernuftige wijze uit. Zij zoeken ruimte op afgelegen vliegvelden en bouwen hun eigen bases, zij drukken de hooge onderhoudskosten van vliegtuigen door het onderhoud uit te besteden aan nieuwe voor dat doel opgerichte ondernemingen; indien zij niet deskundig zijn op het gebied van de vrachtenmarkt, dan maken zij gebruik van experts. Aldus zijn weer tal van gespecialiseerde ondernemingen, meestal ook onder leiding van veteranen, in het leven geroepen.

De meeste nieuwe maatschappijen vervoeren goederen voor de wilde markt, hoewel er ook zijn, die een verzoek indienen ter verkrijging van een certificaat om een vaste luchtlijn te mogen exploiteeren. In den aanvang boden de nieuwe diensten zich aan voor het vervoer van goederen naar elke plaats, op elken tijd; al te vaak echter moest er geld bij, daar zij dikwijls geen retourlading konden vinden. Meer en meer hebben deze ondernemingen thans een vaste luchthaven, waar zij hun bedrijfsvoering hebben geconcentreerd. In hoofdzaak bewegen zich de halffabrikaten en grondstoffen van het agrarische Zuiden en Westen naar het industriele Oosten en Midden, de eindproducten daarentegen gaan in tegenovergestelde richting. Als

¹⁾ „Tramp Ships of the Air” door Philip Gustafson in „The Saturday Evening Post” van 31 Augustus 1946, blz. 12.

²⁾ Dit aantal is thans al weer ver overschreden.

voorbeeld kan dienen de gestadige stroom van bloemen, vruchten en groenten van Florida en Californië naar de Oostelijke Staten, met als gevolg: afstomping van de prijsspitsen in tijden van extra vraag naar deze waren, door den snellen toevvoer.

Betrokkenen bij de wilde luchtvaart voorspellen, dat het goederenvervoer door de lucht groote veranderingen teweeg zal brengen in den handel en in de productiemethoden. Handelaren zouden kleinere voorraden behoeven aan te houden, fabrikanten brengen hun half-fabrikaten door de lucht naar plaatsen met een overvloed van gespecialiseerde arbeidskrachten, alwaar de goederen worden voltooid, waarna zij voor den verkoop worden teruggevoelen.

Door dezen vorm van luchtvaart komen er artikelen in handen van den consument, welke hij anders nooit zou hebben verkregen. Wil dit echter in voldoende mate plaatsvinden en tegen redelijke prijzen, dan zullen de vrachtprijzen nog sterk moeten dalen. Dit bewerkstelligt de concurrentie. Reeds een half jaar na oprichting vervoeren de nieuwe diensten goederen tegen prijzen, die volgens deskundigen beneden het minimum liggen om nog winst te kunnen maken. Toen kwamen de vaste lijndiensten op het tooneel met groote toestellen en halveerden dat minimum nog. Behalve over de groeiende concurrentie van deze zijde, klagen vele nieuwe ondernemers over de bepalingen inzake veiligheidsmaatregelen e.d., welke de „Civil Aeronautics Board” de wilde luchtvaart oplegt. Anderen echter juichen dergelijke bepalingen toe, o.a. het „Institute of Air Transportation” te New York, dat een klein doch groeiend aantal nieuwe ondernemers vertegenwoordigt.

De wilde luchtvaart wordt den laatsten tijd meer en meer aan economische bepalingen onderworpen, die de vrachtprijzen willen voorschrijven en de routes willen vastleggen. De eerste „C.A.B.”-voorstellen hieromtrent, die dezen zomer aan de nieuwe diensten werden voorgelegd, verwekten bij verschillende nieuwe ondernemers hevige protesten.

Welken vorm overigens de wilde luchtvaart in Amerika uiteindelijk ook zal aannemen, „the public will be the winner”.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

- Voortgezet elementair leerboek der economie* door Prof. Dr. H. M. H. A. v. d. Valk. G. W. van der Wiel en Co., Uitgevers, Arnhem, 1946, 221 blz.
- Inleiding tot het marktonderzoek* door Dr. J. van Rees. N.V. Uitg.-Mij. v.h. G. Delwel, Wassenaar, 1946, 210 blz.
- De vrijheid van beroep en bedrijf* door Mr. Dr. W. K. J. J. van Ommen Kloeke. N.V. Martinus Nijhoff, Den Haag, 1946. Prijs f 6,50. 223 blz.
- Bedrijfshuishoudkunde I, De leer van de organisatie* door Dr. A. M. Lucas. Uitgeverij Waltman, Deift, 190 blz.
- Kameraalstijl en overheidsadministratie* door G. H. Rigter. Ned. Uitg.-Mij. N.V., Leiden, 262 blz. Prijs f 7,25. geb.
- De Schadeverzekeringmaatschappij, haar bedrijf, organisatie, administratie en boekhouding* door J. v. d. Plas. Nederlandsche Uitgeversmij. N.V., Leiden, 377 blz., prijs f 5,90 geb.
- Science and scientists in the Netherlands Indies*, edited by Pieter Honig and Frans Verdoorn, price \$ 4,00 (£ 1.1.0), 491 blz., 1945, Board for the Netherlands Indies, Surinam and Curaçao. New York City.

BROCHURES.

- Het verbruik van groente, fruit en vroege aardappelen in Nederland in de jaren 1934 t/m 1939*, door Ir. J. G. W.

Ignatius en J. L. Boogaard. (Mededeelingen No. 41 van den Tuinbouwvoorlichtingsdienst). 27 blz. Rijksuitgeverij, Den Haag, prijs f 0,32.

L'effet de l'enregistrement international d'une marque par J. W. van der Zanden. Tirage à part de „La Propriété industrielle”, 62e année, no. 7. pag. 94 à 96, Berne (Suisse), 31 juillet 1946, 9 blz.

Centraal Economisch Plan. Eerste Nota (Gloaal Plan) 1947. Centraal Planbureau i.o., 's-Gravenhage. September 1946, 64 blz., met bijlagen bij de eerste Nota (31 blz.). Te verkrijgen bij Rijksuitgeverij, Fluw. Burgwal 18, 's-Gravenhage. Prijs f 2,50.

A la recherche d'une doctrine économique door Henri de Lovinfosse. Aux éditions pax; 12, Place Saint-Jacques, Liège, 1945. 61 blz.

Ontwikkelingsfactoren van het belastingrecht, rede bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam, uitgesproken op 16 Mei 1946 door Prof. Dr. B. Schendstok. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1946, 19 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De maandultimo stelde aan de banken thans wel bijzonder zware eischen, waarbij de normale ultimo-invloeden nog werden versterkt door het opnemen van gelden, welke als gevolg van de jongste veranderingen in de geldzuiveringsbepalingen gedeblokkeerd werden. De bankbiljettencirculatie nam tusschen 23 September en 30 September jl. dan ook met niet minder dan f. 61 miljoen toe, hetgeen voor een belangrijk deel werd opgevangen door een toeneming der beleeningen, maar overigens de saldi der banken bij De Nederlandsche Bank met f. 12 miljoen tot het wel zeer lage peil van f. 52 miljoen deed dalen.

In verband hiermee was de geldmarkt aan het begin der week zeer krap, hetgeen tot uiting kwam in hooge disconto's voor de zeer korte termijnen, maar in den loop der week kwam hierin door het geheel of ten deele niet verlengen van vervallen schatkistpapier een aanzienlijke verbetering. Aan het einde der week werd driemaandspapier tegen $1\frac{3}{16}$ pCt. gezocht, halfjaarspromessen werden tegen $1\frac{1}{2}$ pCt. verhandeld en negenmaandspapier tegen $1\frac{5}{8}$ pCt. De veranderingen zijn dus per saldo maar zeer gering t.o.v. de in het voorgaande overzicht vermelde rentestanden.

Het koersverloop van aandelen ter beurze van Amsterdam vertoonde in de afgelopen week eenige schommelingen, maar per saldo werd voor binnenlandsche industriële aandelen het niveau van de voorafgaande week ongeveer bereikt. Aandelen Koninklijke moesten echter vooral in de laatste helft der afgelopen week een aanzienlijk koersverlies boeken, zoodat zij op 4 October jl. slechts 367 noteerden tegen 387 een week tevoren.

Ook scheepvaartfondsen wisten na eenige schommelingen het niveau van de voorafgaande week ongeveer te handhaven. De Indische suikerondernemingen daarentegen moesten koersverliezen boeken, vooral de H.V.A., welker aandelen op 4 October jl. 265 $\frac{1}{2}$ noteerden tegen 280 een week tevoren. Bij de overige Indische fondsen waren de koersmutaties van geringeren omvang.

Op de obligatiemarkt, waar de koersveranderingen zeer gering waren, namen de omzetten vrij sterk af. De jongste wijziging in de geldsaneringsvoorschriften, waarbij lossingen in vrij geld kunnen worden geïncasseerd en niet uitsluitend voor herbelegging meer behoeven te worden gebruikt, heeft waarschijnlijk aan de belangstelling op de obligatiemarkt een — overigens kunstmatigen — stimulans ontnomen.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, munbmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten afh Rijk en diverse rekeningen	Totaal activo	Totaal opeisb. schulden
7 Oct. '46	5.268.469	181.772	5.523.641	4.979.566
30 Sept. '46	5.301.353	214.962	5.591.008	5.065.272
23 " '46	5.244.806	185.572	5.511.274	4.980.246
16 " '46	5.251.692	188.547	5.525.955	5.002.357
9 " '46	5.219.254	200.071	5.505.041	4.982.320
2 " '46	5.232.544	193.190	5.511.456	4.988.820
26 Aug. '46	5.244.443	197.597	5.514.865	5.004.791
19 " '46	5.218.274	190.926	5.482.025	4.972.043
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
7 Oct. '46	2.816.541 ¹⁾	2.162.882	C1.378.343	55.297	210.320
30 Sept. '46	2.816.072 ²⁾	2.249.069	C1.388.748	52.073	191.893
23 " '46	2.755.788	2.224.288	C1.378.114	64.209	197.233
16 " '46	2.765.997	2.236.330	C1.422.543	51.677	189.656
9 " '46	2.776.246	2.205.929	C1.373.895	100.077	188.896
2 " '46	2.785.876	2.202.936	C1.226.400	108.391	188.676
26 Aug. '46	2.740.335	2.264.202	C1.433.377	78.115	176.382
19 " '46	2.722.639	2.249.272	C1.462.935	63.414	176.168
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.554.978.

²⁾ " " " f 2.554.418.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buit-landsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op over-heidsfondsen	Deel- en en pasmunt	Vorderingen op den Staat
3 Oct. 1946	31.789	3.709	3.747	271	1.038	50.477
26 Sept. 1946	31.655	3.720	2.928	196	1.036	49.887
19 " 1946	31.952	3.726	2.860	237	997	50.132
12 " 1946	32.212	3.820	2.572	213	926	50.507
5 " 1946	32.177	3.963	2.952	186	930	50.487
29 Aug. 1946	32.852	3.660	3.025	246	926	49.382
22 " 1946	33.048	3.707	2.741	216	908	49.042

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van '44 ³⁾
3 Oct. 1946	642	157.009	72.395	3	4.395	718
26 Sept. 1946	642	155.403	71.292	2	3.886	723
19 " 1946	642	155.881	71.580	5	4.063	723
12 " 1946	642	156.261	72.011	6	4.006	727
5 " 1946	642	156.666	72.254	2	4.167	730
29 Aug. 1946	643	156.052	71.284	4	4.513	736
22 " 1946	643	155.438	71.245	5	3.929	738

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsald na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

PRIJZEN EN INDEXCIJFERS VAN DE KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD IN ITALIË¹⁾.

TABEL 1. Prijzen en indexcijfers van de kosten van levensonderhoud.

Omschrijving	Wekelijksche gemiddelden (Lire)						Indexcijfers basis 1938 = 100				
	1938	Februari 1946	Maart 1946	April 1946	Mei 1946	Juni 1946	Februari 1946	Maart 1946	April 1946	Mei 1946	Juni 1946
A. Levensmiddelen ²⁾	125,15	4.369,37	4.720,75	4.752,60	4.522,75	4.421,88	3.491,31	3.772,07	3.797,52	3.613,86	3.533,22
B. Kleding ³⁾	40,87	1.475,88	1.327,79	1.303,37	1.261,65	1.270,21	3.611,16	3.248,81	3.181,06	3.086,76	3.107,93
C. Huishuur ⁴⁾	38,69	73,41	73,41	73,41	73,41	73,41	189,74	189,74	189,74	189,74	189,74
D. Verwarming ⁵⁾	14,03	337,—	313,94	290,86	267,78	267,78	2.402,—	2.237,63	2.073,13	1.908,62	1.908,62
E. Verlichting ⁶⁾ (electr.)	(2,—)	(6,12)	(6,12)	(6,12)	(6,12)	(6,12)	(306,—)	(306,—)	(306,—)	(306,—)	(306,—)
F. Diversen ⁷⁾	24,60	323,83	315,02	320,17	319,71	321,15	1.316,38	1.280,57	1.301,50	1.299,63	1.305,49
Totaal	243,34	6.579,49	6.750,91	6.740,41	6.445,30	6.354,38	2.703,83	2.774,27	2.769,96	2.648,64	2.611,32

¹⁾ Enkele Italiaansche statistieken, ontleend aan publicaties van de „Giunta tecnica del gruppo Edison” van 29 Augustus 1946.
²⁾ gemiddelde van officiële en vrije prijzen (zie tabel 2) ³⁾ vrije prijzen ⁴⁾ officiële prijzen ⁵⁾ vrije prijzen, behalve electriciteit

TABEL 2. KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD (STANDAARD GOEDEREN-PAKKET VAN FEBRUARI 1927).
Prijzen en indexcijfers van de post „Levensmiddelen”.

	Officiële prijzen		Werkelijke prijzen	
	Wekelijksche uitgaven Lire	Indexcijfer 1938 = 100	Wekelijksche uitgaven Lire	Indexcijfer 1938 = 100
1938	125,15	100	125,15	100
1939 Januari	134,30	107,3	—	—
Juni	137,30	109,7	—	—
1940 Januari	142,50	113,8	—	—
Augustus	148,20	118,4	—	—
1945 Mei, 15	1.003,54	804,9	4.395,40	3.528,7
Juni, 4	1.214,40	950,3	4.701,40	3.773,3
Juli, 10	1.195,25	935,3	4.665,90	3.735,6
Augustus, 1	1.480,00	1.158,1	4.545,95	3.639,4
September, 7	2.375,40	1.858,8	5.230,00	4.187,5
October, 10	3.045,30	2.433,1	5.355,50	4.287,6
November, 10	3.184,80	2.536,3	5.737,50	4.593,3
December, 10	2.931,40	2.334,2	4.989,00	3.993,9
1946 Januari, 10	3.300,90	2.628,5	5.403,00	4.325,4
Februari, 10	3.257,90	2.594,3	5.378,00	4.305,5
" 20	3.549,10	2.855,9	5.292,50	4.228,9
Maart, 10	3.643,—	2.910,9	5.328,00	4.257,3
" 20	3.690,—	2.948,5	5.601,00	4.808,6
" 31	3.837,50	3.066,3	5.807,50	4.640,4
April, 10	3.729,50	2.980,0	5.680,50	4.539,0
" 20	3.714,50	2.968,0	5.950,50	4.754,7
" 30	3.669,00	2.931,7	5.771,00	4.611,3
Mei, 10	3.494,00	2.791,8	5.596,00	4.471,4
" 20	3.437,50	2.746,7	5.589,50	4.466,2
" 31	3.417,50	2.730,7	5.602,00	4.476,2
Juni, 10	3.387,—	2.706,4	5.564,00	4.445,9
" 20	3.371,50	2.694,0	5.508,50	4.401,5
" 30	3.296,50	2.634,0	5.403,50	4.317,6

TABEL 3. Indexcijfers groothandelsprijzen.
Basis 1938 = 100.

	Wegings-coëfficiënt	Indexcijfers Juli 1946		
		Officiële prijzen	Werkelijke prijzen	Gemiddelde
Grondstoffen	30,05	2.489,4	3.802,4	3.145,9
Halfabrikaten	16,55	2.124,9	2.995,4	2.560,15
Eindproducten	53,40	2.342,4	5.226,9	3.784,65
Algemeen indexcijfer	100,—	2.350,6	4.429,5	3.390,05

Indexcijfers grondstoffen (Juli 1946).

	Alle grondstoffen	Steenkolen	Katoen	Graan
Officieel	2.489,4	1.586,6	1.410,7	1.568,8
Vrije markt	3.802,4	5.535,9	1.410,7	3.486,3

Indexcijfers halfabrikaten (Juli 1946).

	Alle halfabrikaten	Benzine	Cement	Kunstzijde
Officieel	2.124,9	630,8	2.678,0	—
Vrije markt	2.995,4	2.702,7	3.841,8	2.820,5

Indexcijfers eindproducten (Juli 1946).

	Alle Eindproducten	Banden (Fiat 500)	Electrische kabels	Olijfolie	Wijn	Suiker (ge-raffineerd)
Officieel	2.342,4	3.902,5	—	3.675,6	—	2.276,3
Vrije markt	5.226,9	16.666,7	1.532,8	6.404,7	3.684,2	13.343,8